in den vorm van advies voor wat nog opgebouwd moet worden. Zoo alleen zou de Kerk deze roeping, gesteld dat dit de roeping der Kerk was, behoorlijk kunnen volbrengen.

We spreken dit alles zoo kras uit, omdat zoo alleen helder kan worden ingezien, waartoe dit beginsel consequent leiden moet. Nieuw nu is dit beginsel niet, en wie de historie der Kerk kent, weet ook zeer goed, door wie dit beginsel steeds verkondigd is geworden. Het beginsel kan zelfs nog verder worden doorgetrokken, want er is natuurlijk geen enkele reden, waarom de Kerk deze roeping alleen *tegenover de Overheid* zou te vervullen hebben. Er zijn behalve de Overheid nog tal van andere organisaties en kringen, die evenzeer regelingen en bepalingen maken, waarbij Christelijke beginselen betrokken zijn. Ook voor al die organisaties van wetenschap, kunst, handel, bedrijf, landbouw zou de Kerk dus deze zelfde roeping te vervullen hebben. Als pilaar en vastigheid der waarheid zou de Kerk in het midden van heel ons menschelijk leven moeten staan, om uit Gods Woord alle beginselen voor elk gebied des levens af te leiden en daarbij aan alle machten en autoriteiten te verkondigen, wat de eisch is van Gods Woord.

Onze Kerken hebben zich daarom wel ernstig rekenschap te geven van de vraag, of ze metterdaad dien weg op willen. Het baat niet om te zeggen, dat men de roeping der Kerk waarlijk niet zoo breed opvat, maar alleen over de doodstraf zich uitspreken wil, want als de Kerken eenmaal een voet op dezen weg zetten, zal de logica van het beginsel haar wel voortdrijven tot het einde toe. En dat dit ook metterdaad de bedoeling is, bleek wel uit hetgeen een der warmste verdedigers van dit voorstel dezer dagen schreef, dat dit voorstel in zake de doodstraf daarom van zoo hoog belang was, omdat daaruit blijken kon, of de Kerk haar sociale roeping begreep. Het voorstel in zake de doodstraf is dus volstrekt niet zoo onschuldig als het er uitziet. Het moet dienst doen om onze Kerken op een geheel nieuwen weg te leiden. Wordt het door de Generale Synode aangenomen, dan zal daarmede principieel zijn uitgesproken, dat de Kerk ook op zuiver *politiek* terrein heeft op te treden, om daar de eischen van Gods Woord te handhaven. Mogen we daarom de vraag stellen, of dit naar Gereformeerde opvatting metterdaad de roeping der Kerk is?

Leestafel.

J. Postmus. Oud-Holland en de Revolutie. Nieuwe Studiën en Schetsen. Met Portretten en Illustratiën. Kampen — J. H. Kok — 1910.

Een lijvig boek van niet minder dan 436 bladzijden, dat met zijn kloeke letter op zwaar papier, met zijn gulden stempels op blauwen band, een indruk van voornaamheid maakt. Een indruk, die, laat het mij maar terstond zeggen, ook na kennisneming van den inhoud, eer versterkt dan verzwakt wordt.

Postmus levert ook hier serieus werk.

Van deze zijn nieuwe studiën en schetsen waarachter heel wat studie zit, waren sommige mij reeds bekend uit periodieken, waarin hij voor haar een onderdak had gevonden; anderen leerde ik hier in het eigen huis voor het eerst kennen.

Over het geheel was, hetzij dan de herniewde, hetzij de eerste kennismaking mij bijzonder aangenaam.

Zoo aangenaam zelfs, dat ik daarom een formeel bezwaar dat ik tegen dit boek op mijn hart heb, geneigd ben te overzien.

Toch meen ik het te moeten uitspreken.

De titel is Oud Holland en de Revolutie en het boek zelf bestaat uit twee deelen, van welke het eerste uit XII en het tweede uit III hoofdstukken bestaat. Uit een oogpunt van symmetrie reeds, niet onbedenkelijk. Maar nog bedenkelijker, doordat dit tweede deel met het eerste zoo ongeveer niets te maken heeft en, waar het handelt over geheel andere onderwerpen dan het eerste, mèt dat eerste dan ook niet onder één titel mocht gebracht. Doordat de heer Postmus dit tóch heeft gedaan, verbijstert hij zijn lezers. In een boek toch over: Oud-Holland en de Revolutie doen die laatste drie hoofdstukken zoo raadselachtig vreemd en komt bij de lezers de vraag op: „Wat doet dàt er nu bij?"

De geachte schrijver heeft dit zelf blijkbaar gevoeld. In zijn Voorbericht toch zegt hij: „Dat het tweede gedeelte der studiën en schetsen, hier verzameld, niet tot een afzonderlijk boekdeel is uitgegroeid, ligt niet aan den schrijver."

Aan wien het dan wèl ligt?

Dat zegt hij niet.

Ik vermoed, dat er een quaestie tusschen schrijver en uitgever achter zit en, is dit mijn vermoeden juist, dan heb ik reden om mij te verwonderen over de meegaandheid van den heer Postmus.

Maar ik heb toch ook weer reden om mij te verheugen, dat het zoo geloopen is, want in dat als tweede deel van Oud-Holland en de Revolutie, zoo wonderlijk doende laatste gedeelte van het boek hebben wij in de drie hoofdstukken:

Klassenstrijd.
(De „mindere man" in onze geschiedenis).
De beleefde Visschebinnen.
(De dochters van Roemer Visscher).
Een vergeten hoofdstuk.
(De Oranje-princen in onze letterkunde), —

een drietal zeer lezenswaardige artikelen als op den koop toe.

Het eerste gedeelte nu, het eigenlijke werk, bestaat, zooals ik reeds zeide, uit een XII hoofdstukken.

Het wordt gekenschetst door den auteur zelf met deze woorden: „In de opstellen die het eerste en verreweg grootste gedeelte van dit boekwerk innemen, heb ik getracht de ontmoeting te schetsen tusschen het Oud-Holland, in zijn verwording, en de Fransche Revolutie, zooals ons die hier bereikte."

De titels der XII opstellen waarin Postmus dit dan heeft getracht en die ik hier afschrijf om mijn lezers een denkbeeld van het boek bij te brengen, zijn deze:

I. Vóór den storm.
(De Republiek in de 18e eeuw).
II. Navonkeling.
(Wolff en Deken).
III. Kentering (I).
(De beweging van 1780).
IV. Kentering (II).
(Rhijnvis Feith).
V. Van onze nationale eere (I).
(Het befaamd getijde van 1795).
VI. Van onze nationale eere (II).
(Nog stilstaande wateren).
VII. Unus ille vir (I).
(Getolereerd?)
VIII. Unus ille vir (II).
(Ondergang).
IX. Unus ille vir (III).
(Ondergang niet. Een ramp).
X. Unus ille vir (IV).
(Bilderdijk als Calvinistisch Nederlander).
XI. Leiden ontzet.
(3 October 1823).
XII. Van een heilrijk lot.
(Antony Christiaan Winand Staring van den Wildenborch).

Na gezette lezing wil het mij voorkomen dat wat de schrijver getracht heeft: de ontmoeting te schetsen tusschen het Oud Holland in zijn verwording en de Fransche Revolutie, hem ook is gelukt.

Hier en daar kwam onder het lezen dezer opstellen een enkele bedenking bij mij op. Zoo bij het eerste, waar ons „het oude, maar met den tijd oud en verouderd gewordene," waar ons „de Republiek in haar late nadagen zal worden geteekend en Postmus dan, door een eigenaardige associatie van denkbeelden, op de ook door mij hooggewaardeerde werken komt van L. E. en wel op: Onder de Republiek en Silhouetten. De lezer, die met deze werken niet bekend is, zal, naar ik meen, door dit opstel van Postumus dat bekendheid met die twee werken van L. E. onderstelt, geen belijnd beeld krijgen van de Republiek in haar late nadagen.

Evenzoo dunkt mij, dat een niet-Amsterdamsche lezer, en zelfs niet ieder Amsterdamsche lezer, zal begrijpen wat de auteur bedoelt wanneer hij verteit, dat Betje Wolf altijd sprak in „Pypenmatiktschen verkiezingsstijl".

Ook komt mij deze uitval tegen de „nieuweren", ook tegen de nieuweren onder ons, op p. 56 niet geheel billijk voor: „Maar wat heeft *dit* realisme, *echt, gezond, rein*, gemeen met het *vieze, vooze, vuile*, dat ons nu, naar de mode onzes tijds — tot zelfs in *zich noemende* Christelijke boeken — onbeschaamd wordt voorgelegd. Een gedegenereerde Rotterdamsche achterbuurt b. v. vindt ge bij *Betje Wolff niet*, en nooit brutaal-schandelijk gephotograteerd".

Het laatste zal wel uitkomen.

Maar aan de werkelijk groote verdiensten van dit boek doet dat alles niet te kort.

Oud Holland en de Revolutie is een product van echt antirevolutionnaire literatuur, bepaaldelijk belletrie.

De schrijver is bezield voor de Nederlandsche gedachte en weet er ook voor te bezielen. Vooral komt dit uit in de opststellen „Unus ille vir", over Bilderdijk, „den man, die alleen pal staat en de Revolutie, ook al slaat ze zich hier spoedig den conservativen mantel om de lenden, *herkent*." Voor den schrijver is hij, evenals voor ons, „de laatste zoon van het oude volk" vertegenwoordiger, met „de zeven duizend die de knie voor Baal niet hadden gebogen", dergenen die mettertijd de eersten zullen zijn van een nieuw geslacht, vragend naar Holland's oude paden, om daarop voort te varen.

Men leze en late lezen onder ons dit principieele en daarbij fraai gestileerde boek.

Vereenigingsleven.

„VACANTIE BUITEN".

Als in het voorjaar, reeds lang vóór de zomervacanties beginnen, het weer mooi is, worden haast in alle kringen voor de komende maanden plannen gemaakt. Ieder voor zich rekent uit, waarheen hij zal gaan, hoe lang hij uit zal kunnen blijven, hoever zijn reizen zich zullen kunnen uitstrekken, wat hij allemaal zal kunnen gaan zien en wat dies meer zij.

Maar er zijn ook heel wat menschen, wien geen vacantie wacht, of wien geen geld ter beschikking staat om de vacantiedagen elders door te brengen. Ten aanzien van deszelken voelt men onwillekeurig een zeker medelijden oprijzen, vooral als men bedenkt, dat er onder de in dit opzicht misdeelden zooveel kinderen zijn, die zoo gaarne ook eens iets nieuws zouden zien gelijk hun kameraadjes; zooveel kinderen ook uit de meer of minder groote steden, die daar niet zooveel frische lucht kunnen inademen als voor hun wankele gezondheid noodig zou zijn, en die het zoo dringend noodig zouden hebben, eens naar het platteland te kunnen gaan, om daar in het gezonde buitenleven op krachten te komen.

Gelukkig, dat er zich vereenigingen gevormd hebben, die zich het lot dezer laatsten hebben aangetrokken. Zulke vereenigingen kunnen, *mits zij bij hun arbeid met groote soberheid te werk gaan*, veel goeds en nuttigs verrichten tot behoud van een goede hoeveelheid volkskracht.

Verblijdend is het intusschen, dat men van Christelijke zijde dezen socialen arbeid niet heeft overgelaten aan het niet Christelijk deel der natie, maar ook zelf de handen uit de mouw heeft gestoken, ten einde kinderen uit Christelijke gezinnen eenige weken in een jaar onder Christelijke leiding van het buitenleven te doen genieten.

Van Christelijke zijde heeft men namelijk gesticht de vereeniging „Vacantie buiten", die zich dezen arbeid ten doel stelt. Velen achtten haar overbodig, met het oog op de reeds bestaande vacantiekolonies, maar men zag over het hoofd, dat de genoemde vereeniging iets anders bedoelt dan de vacantiekolonies willen.

Daar zijn — zoo heet het in het verslag over 1909 — zoovele kinderen, die niet ziek zijn, die geen geregelde geneeskundige verpleging behoeven, maar wier bleeke gelaatskleur toch zegt, dat zij iets missen. En dat „iets" is frische lucht, de heerlijke, longen-versterkende en wangen-bruinende buitenlucht. En nu is het doel van „Vacantie Buiten", gelegenheden te zoeken, waar zulke bleekneuzige, smalwangige stadskinderen eenige weken kunnen genieten van hetgeen zij zooseer behoeven. Om nu het kind niet te rukken uit het Christelijke gezinsleven, waaraan het gewend is, tracht „Vacantie Buiten" christelijke gezinnen te vinden in de gezonde streken van ons land, waar deze kinderen gastvrij ontvangen worden.

Dacht menigeen, dat dit niet gaan zou, het feit, dat in 1909 reeds 90 gezinnen zich bereid verklaarden, een kind op te nemen, zegt, dat de arbeid der vereeniging zelfs groote levensvatbaarheid heeft, gelijk anderzijds de omstandigheid, dat in 1909 37 jongens en 74 meisjes uitgezonden konden worden, getuigt, hoezeer de christenouders in de stad vertrouwen stellen in de vereeniging.

Nu is het uit den aard der zaak gemakkelijk, de Christengezinnen op het platteland, die daartoe gelegenheid hebben, aan te sporen, hun huis voor een of meer stadskinderijes open te stellen, maar menigeen, die op zichzelf daartegen geen bezwaar zou hebben, aarzelt het te doen, omdat hij niet weet, wat voor kinderen hem dan in huis zullen worden gestuurd. Het is dan ook niet overbodig, het een en ander te vermelden, dat kan medewerken om ook de ontvangende ouders vertrouwen te doen stellen in de vereeniging.

Allereerst zij dan meêgedeeld, dat de vereeniging geen kind uitzendt, dat niet vooraf geneeskundig is ondersocht en waarvan het niet medisch vaststaat, dat zijn verblijf in het gezin buiten uit gezondheidskundig oogpunt geen schade kan stichten. Maar daarbij laat de vereeniging het niet blijven, want zij wijst de kinderen met beslistheid af, als de inlichtingen omtrent hun gedrag niet in alle opzichten aan de gestelde eischen voldeden. Gehoorzaamheid en goed gedrag — zoo lezen we in het boven geciteerde verslag — waren onze eischen in de eerste plaats. Zij, die zoo gastvrij hunne huizen openstelden, mochten niet kunnen klagen over ongehoorzaamheid en ongemanierdheid hunner jeugdige gasten, en van 103 van de 106 uitgezondenen vermeldde het rapport, dat bij ons inkwam, dat het gedrag was geweest: „voldoende", „goed", zeer goed" of "uitmuntend". Slechts van 1 jongen en 2 meisjes kwam een minder goed rapport in. Was dit laatste zoowel voor de ontvangende families als voor het bestuur minder aangenaam, toch geeft dit kleine getal (nog geen 3 pCt. van het aantal uitgezondenen) geen reden om niet met volle vrijmoedigheid ook voor den aanstaanden zomer de gastvrijheid der Christenen in de gezonde streken van ons land in te roepen.

„Tegenover deze drie teleurstellingen staan zoovele heerlijke ervaringen; zoovele bemoedigende voorbeelden van liefde en genegenheid tusschen de gezinnen en hunne jeugdige gasten. Van meer dan één familie vernamen wij, dat het haar speet, dat de 3 à 4 weken reeds om waren, en meer dan één kind kwam thuis met een aardige herinnering of 'n foto, waarop het stond in den familiekring als lid van het gezin. Zie, dit bemoedigt en dit geeft het bestuur nieuwen lust, om op den weg voort te gaan en den arbeid voor 1910 weder op te nemen."

Op grond van een en ander behoeft men zich dus op het platteland niet bevreesd te maken, dat men lastige kinderen of zieke kinderen in huis krijgt, zoodat met gerustheid gevraagd kan worden, dat zij, die gelegenheid hebben een of meer kinderen optenemen, zich met het oog op de naderende zomervacantie met opgave van hun adres als anderssins wenden tot den ren Secretaris, den heer G. Muys, te Hugo de Grootstraat 8, Amsterdam.

Gevraagd wordt opname voor 3 à 4 weken, maar wil men, met goedvinden van de ouders en het bestuur, de kinderen langer houden, dan is dit natuurlijk des te beter. Feit is, dat in 1909 ruim 20 pCt. der kinderen langer dan 4 weken buiten mocht blijven, en bijna 50 pCt. langer dan 3 weken. Wat ook wel als bewijs mag dienen, dat de opnemende gezinnen van de kinderen geen hinder of overlast hebben ondervonden.

Officieele Berichten.

Aan de Kerkeraden in Zuid-Holland (Zuidelijk gedeelte)

De particuliere Synode heeft besloten, dat deputaten naar art. 11 en 13, het financieele stuk, u toegezonden, per circulaire zullen toelichten, om het in de Synode van 1911 te behandelen.

Gij wordt dus verzocht het u reeds toegezonden financieele stuk te bewaren.

M. H. K. Mol, *secr.-penn.*

Zwartewaal, 21 Juni 1910.

De Kerkeraad van de Geref. Kerk te Eindhoven—Stratum, overwegende dat in den laatsten tijd vele huisgezinnen als ook alleenstaande personen van elders naar hier overkomen, waaronder ook worden gevonden van Geref. belijdenis, verzoekt de opzieners van alle Geref. Kerken in Nederland hem te willen zenden de namen en, zoo mogelijk, het adres van de personen of gezinnen, die naar hier vertrokken of alsnog vertrekken.

Door de groote uitbreiding van de gloeilampenfabriek der firma Philips & Co., en daarmede ook van het personeel van die fabriek, zou het niet te verwonderen zijn, als hier personen zijn of komen die, in den beginne in verkeerd gezelschap geraakende, daarin blijven voortleven en zich, doordat zij hier onbekend zijn, zich aan het oog der Geref. Kerk trachten te onttrekken. Het is daarom van groot belang, dat de Kerkeraad voornoemd zoo spoedig mogelijk bericht ontvangt, zoowel van ouders of voogden als van den Kerkeraad hunner woonplaats, opdat bedoelde personen zoo spoedig mogelijk kunnen bezocht worden.

Aan belanghebbenden wordt tevens medegedeeld, dat voor eene betrekking op die fabriek in de eerste plaats in aanmerking komen personen van den Protestantschen godsdienst, en dat vooral meisjes tusschen de 14 en 23 jaar hier te allen tijde werk kunnen vinden.

Indien op de eene of andere plaats groote gezinnen mochten zijn, die in de plaats hunner inwoning slechts met moeite in hun onderhoud kunnen voorzien, en waar vooral meisjes van bovengenoemden leeftijd zijn, kunnen zij, indien zij lust hebben naar hier over te komen, zich om nadere inlichtingen wenden tot den Kerkeraad bovengenoemd, die ze hun dan gaarne zal verstrekken, zoover hem mogelijk is.

Namens den Kerkeraad:

A. Wildeboer, *scriba.*

Eindhoven, 22 Juni 1910.

Korte notulen van de vergadering der classis Klundert te Breda op 24 Mei 1910.

Geopend wordt de vergadering door Ds. A. L. Ruys als praeses met het zingen van Ps. 133: 1, het lezen van 1 Cor. 13 en gebed.

De presentielijst wordt geteekend en kosten verrekend.

Intusschen zijn door den praeses aangewezen tot het nazien der credentiebrieven de Bis Schriek en v. d. Sluijs, die rapporteeren, dat alle Kerken (1 uitgezonderd) wettig vertegenwoordigd zijn. Eene Kerk door een secundus. Een Kerk, wier credentiebrief afwezig was, wordt bij uitzondering toegelaten om zitting te nemen.

't Moderamen bestaat voorts uit Ds. A. J. Mulder, scriba en Ds. L. G. Goris, assessor.

De notulen worden gelezen, goedgekeurd en geteekend.

De classis-correspondent deelt mede, dat o.a. is ingekomen een verzoek der classis 's Bosch om hulp.

Het rapport van een vorige visitatie in eene Kerk over 1909 wordt door Ds. Mulder gelezen.

Ds. Zwiers leest het rapport der pasgehouden kerkvisitatie, dat na eenige bespreking wordt goedgekeurd met dank aan de visitatores en den rapporteur.

Namens Ds. Punt wordt rapport uitgebracht over hulpbehoevende Kerken. Hoewel op 't oogenblik nog een overschot in kas is, wenscht de vergadering toch de hulp der Prov. kas voor hulpbehoevende Kerken aan te vragen voor M.

Ds. Mulder doet namens de Dep. voor den Evangelisatiearbeid verblijdende mededeelingen. Grond is te Venlo aangekocht. Voorgesteld zal worden, spoedig tot kerkbouw over te gaan. Tilburg is van een Dienaar des Woords voorzien. Eindhoven—Stratum nog niet. De overige posten zijn niet zonder vooruitgang.

Benoemingen: Voor approbatie en losmaking worden aangewezen de Kerken Klundert en Fijnaart. Na bespreking van het voorstel der Kerk van M., „om niet tweemaal achtereen dezelfde personen af te vaardigen naar de Part. Synode", dat niet aanvaard werd, worden naar de Part. Synode afgevaardigd de D. d. W.: Mulder, Zwiers en Goris, primi; Ruys en Munnik, secundi; en de ouderlingen: J. Maris Az., Fijnaart, P. K. van Boon, Breda, H. N. Basoski, Moerdijk, primi; A. Hendriks, Zevenbergen, A. C. v. Drimmelen, Klundert, E. Maris Nz., Willemstad, secundi. Aanbevolen aan de Part. Synode voor Dep. voor den Evangelisatiearbeid Ds. Mulder, Ds. Goris en Oud. J. L. Schalekamp.

De vacatuurbeurten worden geregeld. Aan de classis 's Bosch wordt hulp verleend, n.l. 12 Juni Ds. Ruys voor Heusden en 7 Aug. Ds. Munnik voor Helmond.

Bij de rondvraag naar art. 41 wordt advies gegeven aan enkele Kerken in tuchtgevallen.

Aan Moerdijk wordt de gewone drie-maandelijksche steun, alsmede de buitengewone voor een jaar toegekend.

De rekening van den quaestor wordt nagezien en goedgekeurd op voorstel der commissie ad hoc.

Naar aanleiding van eene vraag over consulents taak wordt uitgesproken, dat de Kerkeraad in overleg trede met den consulent in zake uitbrengen van beroep.

Door vertrek van den praeses leidt de assessor de vergadering.

De e.k. vergadering wordt saamgeroepen door Zevenbergen te Breda op 24 Aug. 1910 om half tien.

De korte notulen worden gelezen en goedgekeurd.

De scriba dankt. De waarnemende praeses sluit de vergadering.

Op last der vergadering:

L. G. Goris, *h. t. assessor.*

Buitenland.

Duitschland. Ontkerstening der massa. Uit Baden.

De redactie van de *Post*, het Berlijnsche hoofdorgaan der Rijkspartij, schreef een lang artikel, waarin over het onkerkelijk worden van het volk gehandeld wordt. Zij schreef: „Er is niet meer aan te twijfelen, wij staan voor het feit dat de breede massa van het volk aan de kerk in toenemende mate den rug toekeert. Dit wordt niet alleen bewezen, doordat van jaar tot jaar steeds meerderen de landskerk een scheidsbrief geven, maar ook door het steeds dalende cijfer van avondmaalgangers, door het verminderen van den verkoop van Bijbels, en boven alles door het steeds kleiner wordend getal van jongelieden die predikant willen worden. Eenige cijfers toonen dit alles zonne klaar aan. In 1900 verlieten 2228 personen de Pruisische landskerk, tegenwoordig is dit getal jaarlijks 20,000. Het Saksische bijbelgenootschap deelt mede, dat in 1907 50,000 nieuwe Testamenten en 8500 O. en N. Testamenten minder werden geleverd dan in 1906. Voor de oudere Pruisische provinciën zijn jaarlijks 250 candidaten noodig om de vacant geworden predikantsplaatsen te bezetten. In 1895 werden nog 312 candidaten als predikant bevestigd; in 1907 was dit aantal tot 182 geworden, en sedert werd het waarschijnlijk nog lager. In nog grootere mate nam het aantal studenten in de Godgeleerdheid af. Dat zijn bedenkelijke teekenen".

Wij moeten dit helaas toestemmen. Zij die Zion liefhebben, mogen hierop wel acht slaan en den Heere bidden, dat in dezen ernstigen toestand verandering komt.

In 1876 voerde men in Baden overal de neutrale (simulian) school in. Het liberalisme verwachtte daarvan groote dingen; doch men is bedrogen uitgekomen. Het werd geen vrede tusschen de belijders der verschillende Kerken. De macht van de Kerk van Rome werd niet verbroken, maar veeleer versterkt. Het liberalisme, dat zich door de neutrale school van de leiding der geesten zocht meester te maken, heeft aan macht en aanzien verloren, maar de sociaal-democraten zijn er boven op gekomen. Al was de school toegankelijk voor kinderen van allerlei gezindten, zoo worden toch twee derden der scholen door kinderen van dezelfde kerkelijke kleur bezocht, slechts op één derde deel worden kinderen van verschillende kerken onderwezen.

In het begin van dit jaar hebben nationaal-liberalen en socialisten een voorstel in de landsvertegenwoordiging gedaan, om de drie nog bestaande confessioneele kweekscholen voor onderwijzers op te heffen. De minister Von Dusch verklaarde, dat de regeering besloten had daartegen positie te nemen, omdat het voorstel ten doel had, dat het Godsdienstonderwijs in de scholen niet meer door de onderwijzers zou gegeven worden. En afschaffing van het Godsdienstonderwijs was niet te verwachten. Een nationaal-liberaal antwoordde hierop, dat het niet de bedoeling van het voorstel was, dat van wege de kerk het Godsdienstonderwijs zou gegeven worden; daaruit zouden gevolgen voortvloeien die de nationaal-liberalen niet wenschten.

Tegenover de klacht dat de onderwijzers gedwongen werden tegen hunne overtuiging Godsdienstonderwijs te geven, verklaarde de minister, dat niemand gedwongen werd onderwijzer bij de volksschool te worden. Het is den ouders der jongelieden die in den dienst der school treden, bekend, dat hunne zonen ook in de toekomst Godsdienstonderwijs moeten geven. Het is daarom dwaas, als men den Staat verwijt, dat hij gewetensdwang uitoefent.

Wij verblijden er ons in, dat een minister op deze manier het drijven der liberalisten weet te wederstaan, al zagen wij liever dat zij, die in bladen voor het behoud van Godsdienstonderwijs ijveren, de Simultaan-school prijsgaven, om Christelijke scholen te stichten.

Winckel.

Inteekenbiljet.

De ondergeteekende, abonnent op *De Heraut*, wenscht te ontvangen: een ex. van de Uitgave in boekformaat der artikelenreeks *Pro Rege* door *Dr. A. KUYPER*, in drie deelen voor den prijs van *f 7.50* (bij vooruitbetaling te voldoen) voor zichzelf en bovendien ____ ex. van dit premiewerk voor zijne medelezers, namelijk voor:

(*naam*) _____ te _____

(*naam*) _____ te _____

Saam ____ exemplaren, waarvoor de gelden, bedragende per kwartaal / 1.25 per ex. door ondergeteekende per postwissel zullen worden toegezonden.
de Administratie van *De Heraut* wordt verzocht per kwitantie te innen.

Bij het compleet komen van het premiewerk verzoekt ondergeteekende toezending van ____ stel losse banden.

(*Naam*) _____

(*Woonplaats*) _____

(*Datum*) _____

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Weer een tweetal vragen doet H. te R.

De eerste luidt:

Men hoort wel eens zeggen: Klaar is Kees; waarom wordt hier juist Kees genoemd?

Hierop is te antwoorden dat Kees hier in 't algemeen een mensch kan aanduiden, gelijk bijv. dikwijls ook de naam Jan doet. „Kees" zou dan zijn gebruikt om denzelfden klank te hebben, waarmee „klaar" begint, net als in: Lief en leed, bont en blauw, enz.

Wel zoo aannemelijk echter komt mij voor, dat Kees hier niet is dan een andere uitspraak van kaas, gelijk ze in Noord-Holland gehoord wordt. In Holland werd en wordt nog altijd zeer veel kaas vervaardigd, en zoo kon dan ook de uitdrukking: klaar is de kaas, heel licht gebruikt worden voor: de zaak is klaar.

De tweede vraag luidt:

Waarom noemt men een groot glas soms een Roemer?

Waarschijnlijk is dit afgeleid van het woord: roemen of zich beroemen, zwetsen, pochen, gelijk lieden die bij den wijn zitten en veel drinken, vaak plegen te doen.

Op een vraag van P. F. over onze heidensche voorouders, diene dit tot antwoord:

De dagen der week hebben hun namen van afgoden ontvangen, die *Germaansche* volken godsdienstig eerden. Daar niet alleen de *Batavieren*, maar ook waarschijnlijk de *Friezen* van hen afkomstig zijn, veronderstelt men bij hen dezelfde zeden, gewoonten, godsdienst, enz.

Zij noemden de *dagen* der week aldus:

zunnendeag, Zondag, gewijd aan de dienst der *zon; monandeag*, Maandag, aan dien der *maan; tyweedeag*, Dinsdag, aan dien van den afgod *Tuisko; wodensdeag*, Woensdag, aan dien van den afgod *Merkurius*, onder den naam van *Wodan; thunnersdeag*, Donderdag, aan dien van den afgod *Thor* of *Thurne; frigedeag*, Vrijdag, aan dien van den afgodin *Friga; seaterdeag*, Zaterdag, aan dien van de afgod *Saturnus*.

Ook bewezen zij godsdienstige eer aan het vuur. Later, misschien ten gevolge van de komst der *Romeinen*, zijn zij tot beeldendienst vervallen, zooals uit de overblijfselen van afgoden blijkt. Op verschillende plaatsen heeft men beelden van *Jupiter, Neptunus, Priapus, Diana, Isis, Nehalennia*, enz. gevonden.

Welke Bijbels, zoo vraagt S. te B., had men hier voordat de Statenbijbel in het licht was gegeven?

Laurens Koster heeft, zooals men weet, in 1423 de *boekdrukkunst* te *Haarlem* uitgevonden. De *Spiegel onzer behoudenis*, een werk van een onbekend schrijver, is het eerst door hem gedrukt.

In 1477 verscheen in *Nederland* de eerste druk van het *Oude Testament* te *Delft*. De drukkers geven aan het slot van het werk hun oogmerk in de volgende bewoordingen te kennen: „Ter eeren Gods, tot nut ende stichtinge der Kersten Gelooviige menschen, geprint tot *Delft* in *Holland*, bij mij Jacob Jacobszen, ende Maurits Emans van *Middelburg* 1477".

In 1523 verscheen het *Nieuwe Testament* te *Amsterdam*. Vervolgens ging men met het drukken van Bijbels ijverig voort, als in 1534, 1541, 1542, 1544, 1545.

Toen de eerste drukkers alhier door vervolging het leven verloren, verkreeg men Bijbels uit *Emden* in *Oost-Friesland*, welke stad de moeder van vele kerken is geweest. Ten behoeve der *Nederlanders* werden aldaar in 1556, 1560 en 1563 Bijbels gedrukt. Later volgde de zoogenaamde „Liesveldsche Bijbel" te Antwerpen, die herhaaldelijk werd uitgegeven. De drukker boette de uitgaaf met zijn leven, omdat hij in de kantteekeningen had durven zeggen, dat „op den steen getimmerd (d. i. geground) te zijn is zijn hoop te stellen op Christus alleen". Dat kon het pausdom niet dulden.

Weleer betaalde men voor een Bijbel te *Parijs*, op perkament geschreven, de som van *vier* of *vijfhonderd kronen*.

Ook weten we, dat nog veel later een boer eens een vracht hooi gaf voor één bladzijde uit